

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. VII. De moralitate actus exterioris

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

timius divinæ voluntati conjungitur. Addo, quod in tali conformitate consistit perfectissimum exercitium charitatis, ut ostendunt Gratenus, Rodriguez, & alii Doctores mystici.

55 Secunda verò pars suadetur: Licet quodlibet volitum materiale Dei, comparatione ad ipsum Deum ut generalem provisorum, & universi gubernatorem, semper sit melius, non tamen respectu nostri: quia nos aliquando tenemur attendere ad rationem aliquam particularem præcepti, vel nocenti proximi, vel scandali; & sic sæpe erit conveniens, quod sub illis rationibus particularibus, non ipsum, sed oppositum prosequamur.

56 Confirmatur: Si quis videat patrem suum mori, & mori in peccato mortali, & per consequens esse damnatum, ex ipso opere videt id esse voluntatem Dei, aliàs non sic eveniret: Sed non est bonum & laudabile quod filius velit mortem & damnationem æternam patris, imò ex charitate & pietate tenetur ei velle & procurare vitam & salutem æternam: Ergo tunc non est bonum & laudabile convenire cum voluntate divina in volitum materiali, secundum se & absolute sumpto. Quod addo: quia si tale volitum consideretur ut subest rationi formali sub qua volitum est à Deo, bonum est illi conformari; omne enim volitum à Deo, sub illa ratione sub qua est ab ipso volitum, iustum & sanctum est: unde Beati in celo qui operantur solum secundum rationes æternas & superiores, & nihil volunt nisi sub eo motivo sub quo est volitum à Deo, complacent sibi de morte & damnatione parentum, imò & de permissione peccatorum, & tota serie reprobationis aliorum sibi revelata à Deo, juxta illud Psalmi 57. *Latabitur iustus cum viderit vindictam: manus suas lavabit in sanguine peccatorum.*

DISPUTATIO VII.

De moralitate actus exterioris.

Ad questionem 20. Divi Thoma.

PLURA disputari solent de bonitate & malitia actus exterioris, quæ ex supra dictis facile intelligi possunt: unde pauca de his nobis hic superflua dicenda.

ARTICULUS UNICUS.

an actus exterior aliquid bonitatis vel malitiae addat ad voluntatem efficacem eiusdem exterioris actus.

3 **C**ERTUM est de fide, actum exteriorum, interiori supposito, veram bonitatem & malitiam moralem habere: cum illo supposito sit liber, & rationi conformis vel difformis. Unde in octo primis Decalogi præceptis, vel præcipiuntur, vel prohibentur actus exteriores: certum est autem quod à Deo non prohibentur nisi mala, nec præcipiuntur nisi bona. Item passim tam in veteri quam in novo Testamento reprehenduntur plures actus interiores, & alii laudantur:

A quod evidens argumentum est, aliquos esse malos, & alios bonos moraliter.

Hoc supposito, inquirimus an actus exterior addat bonitatem vel malitiam ad interiorum, à quo imperatur; vel extrinsecè tantum ab eo bonus aut malus denominetur, sicut utina extrinsecè tantum dicitur sana à sanitate quæ est in animali?

B Scotus quodlib. 18. art. 3. existimavit actum exteriorum addere bonitatem vel malitiam actui interiori, quorumcunque efficaciam; ita ut plus bonitatis moralis habeat voluntas dandi elemosynam cum actu dandi, quam extrinsecè impedita; & plus malitiae voluntas occidendi hominem, occasione securæ, quam impedita. Eandem sententiam tenent ejus Discipuli, Liguorius, Tartaretus, Bassolius, Rada, & alii quos refert & sequitur Franciscus Felix tractatu de bonit. & malit. cap. 9. difficult. 1. Quibus ex parte subterit Valquez hic disp. 37. cap. 5. ubi docet actus omnino externos, ut furari, occidere, &c. esse formaliter malos primariò & per se, & non solum per denominationem à malitia interiorum; de bonitate verò asserit eam non inveniri formaliter, nisi in actu voluntatis.

C Oppositum docere Magister Sententiarum in 2. dist. 42. & ibi Albertus Magnus, S. Bonaventura, Richardus, Durandus, & D. Thomas hic art. 4. cum omnibus ejus Discipulis quos sequuntur plures ex Recentioribus. Unde

S. I.

Conclusio negativa statuitur.

DICO igitur: Actus exterior, qui est mera executio interioris actus voluntatis, non addit illi bonitatem vel malitiam simpliciter in ordine ad præmium vel pœnam essentialem, sed solum secundum quid, & in ordine ad præmium vel pœnam accidentalem; sique non simpliciter, sed solum secundum quid hominem meliorem aut peiorem efficit.

Prima pars hujus conclusionis in primis colligitur ex Scriptura, & SS. Patribus: Deus enim Genes. 22. dixit Abraham: *Quia fecisti hanc rem, & non peperisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi.* Ubi apparet quod Dominus efficacem Abrahamæ voluntatem non distinguit ab actu, in executione nec inposito ex impedimento exteriori, & ad eodè gratam voluntatem ipsius habuit, ac si verè occidisset filium. Unde Chrysostomus homil. 47. in Genesim verba illa expendens, subdit: *Quantum ad voluntatem cruentaverat dexteram Patriarchæ, & per cutem pueri immergat gladium, postquamque obtulerat sacrificium: Et idcirco Dominus, quasi sacrificio respectu consummato, laudat iustum.*

Item Marci 12. & Lucæ 21. duo minuta, quæ vidua pauper misit in gazophylacium, anteponuntur à Salvatore magnis divitum elemosynis: quia scilicet voluntas in ea fuit major, & non ex opere, sed ex voluntate desumitur bonitas seu meritum, quando deest facultas. Unde Cyprianus tract. de operib. & elemosyn. sic ait: *Vidua cum videret Dominum, non de patrimonio, sed de animo opus eius examinans, & considerans non quantum, sed quantum dedisset, dixit: vidua ista plus omnibus misit in dona Dei.* Hinc Augustinus conc. 1. in Psal. 105. infert nullum esse quantumcumque pauperem, qui non possit habere elemosynæ meritum: quia (inquit) si non habet saccus vel arca quod daret, ha-

habet cor & voluntas. Vel ut loquitur Gregorius Magnus homil. 5. in Evang. *Ante oculos Dei nunquam vacua est manus a munere, si fuerit arca cordis repleta bona voluntate.* Id etiam videtur innuere Apostolus 2. ad Corinth. 8. dum invitans fideles ad eleemosynam, dicit: *Ut quemadmodum promptus est animus voluntati, ita sit perficiendi ex eo quod habetis. Si enim voluntas prompta est, secundum id quod habet accepta est, non secundum id quod non habet.* Id est (ut exponunt Theodoretus, Hieronymus, Anselmus, Nicolaus de Lyra, & alii) non minus Deo accepta est animi vestri promptitudo, etiam si minima possitis dare, quam si plura daretis; quia ex voluntate, non ex operibus, pensatur meritum. Unde ait Glossa ibidem, *si aqua voluntas, aequalem habent mercedem.*

Denique Christus Dominus Matth. 5. ut innuat consensum internum voluntatis eandem habere malitiam, ac si actus elicitus fuisset, dicit: *Omnis qui videt mulierem ad concupiscendum eam, iam meretricatus est eam in corde suo.* Quæ verba exponens D. Bernardus Epist. 77. subdit: *Quid planius, quod voluntas pro facto reputatur, ubi factum excludit necessitas?* Et D. Augustinus de lib. arbit. cap. 3. *Si cui (inquit) non contingat facultas concumbendi cum coniuge aliena, planum tamen aliquo modo sit id eum cupere, & si potestas detur, facturum esse, non minus reus est, quam si in ipso facto deprehenderetur.*

Probatur secundò eadem pars ratione fundamentalit: Bonitas vel malitia, à qua actus est & denominatur bonus vel malus moraliter, non est inhærens in actu exteriori, sed in interiori, à quo exterior extrinsecè denominatur bonus, vel malus: Ergo actus exterior nullam additamentum interiori bonitatem vel malitiam moralem. Consequentia patet: quia denominativum extrinsecum nihil formæ addit supra denominativum formale, sicut sanum in urina nihil addit sanitatis supra sanitatem animalis. Antecedens probatur primò ex D. Thoma hic art. 3. ad 3. ubi ait: *Sicut à sano, quod est in corpore animalis, derivatur sanum ad medicinam & urinam: hoc modo à bonitate voluntatis derivatur bonitas actus exterioris.* Ergo sicut sanitas solum extrinsecè denominatione est in medicina & urina, ita & bonitas moralis in actu exteriori. Idem dicendum de malitia: unde idem S. Doctor infra qu. 74. art. 2. ad 3. negat membra exteriora esse subiectum peccati: quod saluum esset, si actus exteriores essent formaliter & intrinsecè mali, malitiâ morali.

Secundò idem Antecedens ratione suadet: Bonitas & malitia moralis fundantur in libertate, ut disput. 1. ostendimus; unde ibi solum potest esse bonitas vel malitia moralis intrinsecè, ubi est libertas intrinsecè: Sed in actu exteriori potentia executivæ, non est libertas intrinsecè, sed tantum extrinsecè, ut communiter docent Philosophi: Ergo nec bonitas aut malitia moralis intrinsecè, sed duntaxat extrinsecè, ab actu voluntatis imperante desumpta.

Probatur terciò eadem pars ab inconvenienti quod sequitur ex adversa sententia. Si enim actus exterior potentia executivæ bonitatem moralem intrinsecè actu interno voluntatis ipsum imperanti superadderet, sequeretur quod posset aliquis alium invitum privare aliqua bonitate morali, subindeque merito & præmio essentiali, ipsi correspondente & proportionato: Sed hoc dici nequit, alioquin bona honesta, & dona supernaturalia gratiæ & gloriæ, essent fortunæ subiecta, sicut bona exteriora: Ergo nec il-

lud. Sequela Majoris est evidens: potest enim aliquis alium violenter impedire ne aliquid opus bonum, quod efficaciter determinavit, executioni mandet; v. g. potest illum euntem in Ecclesiam ad audiendum sacrum, ab incæpto itinere violenter retrahere; vel dum vult præbere eleemosynam pauperi, paratam pecuniam ei surripere: Ergo si actus exterior potentia executivæ bonitatem vel malitiam simpliciter in ordine ad præmium vel pœnam essentialem superaddat, poterit aliquis alium invitum aliquo merito & præmio essentiali privare.

Secundà pars conclusionis, quæ asserit opus exhibitum & executioni mandatum, addere quandam accidentalem bonitatem, vel malitiam, cui præmium aut pœna accidentalis correspondet, expresse docetur à D. Thoma in 2. dist. 40. qu. 1. art. 3. his verbis: *Actus exterior nihil adjungit ad præmium essentiali: tantum enim meretur qui habet perfectam voluntatem aliquid bonum faciendi, quantum si faceret illud: ut si facit unum actum, quantum si faceret multos, voluntate equaliter perfecta manente. Ad præmium autem accidentale ordinatur per bonitatem, quæ est ipsius actus exterioris secundum se: & ideo actus exterior adjungit aliquid ad præmium accidentale.*

Id clarè patet exemplo martyrii, quo D. Thomas ibidem utitur ad id explicandum: docent enim communiter Theologi cum eodem S. Doctore in 4. dist. 49. qu. 5. art. 3. quæstione, 2. ad 3. eos qui solâ voluntate martyres sunt, posse quidem mereri æquale, & majus præmium essentiali, quàm qui re ipsa patiuntur pro Christo, non tamen præmium accidentale, quod aureola dicitur; quia illa solum debetur ipsi exteriori passioni, seu actuali tolerantia mortis, in qua est specialis difficultas, cui præmium aliquod accidentale correspondet.

Ex dictis intelliges, ineptè omnino constitui à Vasquez differentiam inter bonitatem & malitiam, quantum ad hoc quod ista, non verò illa, reperitur formaliter & intrinsecè in actu exteriori. Cum enim bonitas & malitia opponantur contrariè, aut privativè, necesse est ut in eodem subiecto, in quo est una, possit esse & alia; opposita enim sunt in eodem subiecto proximo & immediato, à quo se mutuo expellunt: Ergo si in actibus externis sit formaliter & intrinsecè malitia moralis, bonitas quoque in illis formaliter & intrinsecè esse poterit; vel e contra si in illis non possit bonitas intrinsecè reperiri, neque etiam malitia formaliter & intrinsecè in ipsis esse poterit.

Confirmatur: Si in actibus aliarum potentiarum à voluntate est formalis malitia, & non formalis bonitas, sequitur in illis potentiis esse habitus vitiosos, qui ex malis actibus earum frequentatis generantur, & in eisdem non posse esse habitus virtuosos: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris patet: nam si in appetitu sensitivo v. g. multiplicentur actus intemperantiæ formales, necesse est quod ex illis sic multiplicatis & repetitis generetur habitus intemperantiæ: cum autem in tali potentia Vasquez non admittat actus bonos formales temperantiæ, non poterunt ibi generari habitus castitatis & temperantiæ. Absurditas etiam Minoris est evidens: si enim vitia & virtutes essent in diversis subiectis, non se mutuo excluderent, sed possent sese compati, etiam in gradibus intensis: sicut calor qui est in manu non expellit frigus pedis, i-

mò possunt simul esse calor summus in manu, & A
frigus summum in pede.

§. II.

Præcipua objectiones solvuntur.

IO **O**BJICIES primò contra nostram assertionem: Peccatum definitur à D. Thoma in tra qua. 71. art. 4. *Dicitur, factum, vel concupitum contra legem aeternam.* Et questione 72. articulo 7. dividitur in peccatum cordis, oris, & operis: Ergo non solum interiores actus, sed etiam externa facta & dicta sunt moraliter peccata, subindeque intrinsecè mala.

II Respondetur concessio Antecedente, negando Consequentiam: nam per dicta & facta, & per peccata oris, & operis, non intelliguntur solia actus externi, sed unà cum actibus internis à quibus imperantur, & in quibus malitia consistit. Unde sensus prædictæ definitionis & divisionis est, quædam dari peccata purè interna, quæ in sola voluntate consistunt, neque in opus ad extra prorumpunt, & hæc vocantur peccata cordis: quædam verò quæ transeunt usque ad externa verba vel opera, & hæc prout includunt tam actus interiores imperantes, quàm exteriores imperatos, dicuntur peccata oris vel operis. Solutio est D. Thomæ citato art. 7. qua. 72. ad 3. ubi cum sibi objecisset: *Non potest peccatum esse in ore vel in opere, nisi fiat prius in corde:* Ergo ista peccata non debent contra se invicem dividi. Respondet: *Dicendum quod peccata cordis & oris non distinguuntur à peccato operis, quando simul cum eo coniunguntur, sed prout quodlibet horum per se invenitur (id est, quando invenitur peccatum cordis sine aliis, & peccatum oris sine peccato operis) sicut pars motus non distinguitur à toto motu, quando motus est continuus, sed solum quando motus sistit in medio.*

Objicies secundo celebre testimonium Augustini, quod Franciscus Felix dicit valde torquere nostræ sententiæ defensores. Illud defamitur ex lib. 13. de Trinit. cap. 6. ubi S. Doctor ficat: *Mala voluntate, vel solâ quisque miser efficitur, sed inferior potestate, quâ desiderium mala voluntatis impletur.* In quibus verbis fatetur actum exteriorem, ad impletivum mali desiderii, addere supra ipsum desiderium majorem miseriam, subindeque majorem malitiam.

12 Relictis variis solutionibus, quas citatus Author refert & impugnat, facillè responderetur ex principiis supra statutis, quod peccator sit inferior per actum exteriorem, non ex eo quod ex illo nova malitia essentialis accrescat, sed propter accidentalem malitiam, & varia incommoda, quæ actus exterior secum adducit, quæ sine dubio miserabilem efficiunt peccatorem, quàm esset per solam voluntatem peccandi. Ex actu enim exteriori malo magis hebetantur sensus, & potentia exteriores proniores redduntur ad malum; ex illo etiam multoties generatur scandalum, & incurritur excommunicatio, vel irregularitas, aut obligatio ad restitutionem; quæ per solum actum interiorem non inducuntur. Ex quo patet, hoc testimonio nostræ sententiæ defensores non torqueri, sed potius secundam nostræ conclusionis partem suaderi.

13 Objicies tertio: Actus interior & exterior distinctis præceptis prohibentur: nam nonum & decimum Decalogi præceptum sunt de actibus interioribus tantum, nempe de concupiscentia

uxoris, & rei alienæ, & tamen fornicatio & furtum, quæ sunt actus exteriores illis correspondentes, prohibentur sexto & septimo præcepto: Ergo signum est quod actus exterior addit novam malitiam super actum interiorem.

Sed nego consequentiam: non idè enim ponuntur diversa præcepta de actibus interioribus & exterioribus supra dictis, quod in his sit diversa malitia, vel ad diversa vitia pertineant: sed quia cum concupiscentia sit pro isto statu maximè homini connaturalis, poterat aliquis facilliter sibi suadere, concupiscere rem vel uxorem alienam, dummodo actus non sequatur, non esse peccatum, sicut quidam Hæretici asserunt: quæ hæresis regnabat apud Judæos, ut ex verbis illis Salvatoris supra adductis colligitur: *Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, non solum peccatum est in corde suo. Vel etiam dici potest specialibus præceptis concupiscentiam rei & uxoris alienæ fuisse prohibitam, quia respectu hominis desideria rei alienæ & venereorum sunt maximè concupiscibilia, & frequentia, delicta verò aliorum actuum prohibitorum per alia præcepta non ita: quod optime explicat S. Doctor 2.2. qua. 122. art. 6. ad 4. his verbis: *Dicendum quod homicidium secundum se non est concupiscibile, sed magis horribile: quia non habet de se rationem alicujus boni, sed adulterium habet rationem alicujus boni, scilicet delectabilem; furtum etiam habet rationem alicujus boni, scilicet utilis: bonum autem de se habet rationem concupiscibilem: & idè fuit specialibus præceptis prohibenda concupiscentia furti & adulterii, non autem concupiscentia homicidii.**

Objicies quartò: Si actus exterior non habeat intrinsecam & formalem malitiam, quam addat supra interiorem, nulla est ratio quare sit in confessione explicandus: Sed hoc damnatum communis Ecclesiæ consuetudo: Ergo, &c.

Respondeo, negando sequelam Majoris: Licet enim actus exterior non habeat intrinsecam & formalem malitiam, quam addat supra interiorem; quia tamen est complementum substantialiale actus interioris, & ex utroque fit unus actus moralis in certa specie malitiæ, puta furti, vel adulterii, debet in confessione et declarari, ut completa peccati species explicetur.

Addo cum Salamanticensibus in tractatu de peccatis disp. 10. dub. 1. §. 7. in fine, parum vel nihil referre ad hoc ut actus exterior debeat in confessione explicari, quod in se habeat, aut addat, vel non addat malitiam supra interiorem: dummodo enim talis actus re ipsa mala & peccatum grave sit, sive hoc habeat à forma sibi inhærente, sive existente in alio actu, debet aperiri in confessione: quia istius præceptum non solum malitiam, neque solum actum cui inhæret, sed quicquid denominatur absolute peccatum mortale, sub se comprehendit; nec curat unde actus accipiat hanc denominationem, sed an re ipsa illi subternatur.

Objicies ultimò: D. Thomas hic art. 1.2. & 3. actibus externis, quos dicimus bonos vel malos ex genere, concedit bonitatem vel malitiam ex genere, nempe ex proprio objecto & circumstantiis; fateturque hujusmodi bonitatem vel malitiam esse priorem bonitate, & malitia actus voluntatis, ab eaque distinctam & independentem. Ratio etiam id suadere videtur: Nam idè iste actus, *volo furari*, habet esse peccatum, quia ipsum furari est malum & peccaminosum, non econtra; si enim furari non esset malum, neque

etiam esset velle furari: Ergo potius actus voluntatis sumit malitiam ab actu exteriori, quam e converso actus exterior ab interiori.

Respondeo in actu exteriori duplicem esse distinguendam bonitatem & malitiam; unam quæ convenit ei ex objecto, vel materia circa quam versatur, & quæ idcirco *obiectiva* dicitur; alteram quæ ei competit ut exercetur à potentia exequente, mota à voluntate, & *formali* appellatur. Prima est intrinsecè in actu exteriori, non verò secunda, de qua solum agimus in præsentia. Quando ergo S. Thomas tribus primis articulis hujus quæstionis, actibus externis bonitatem vel malitiam propriam concedit, loquitur de bonitate duntaxat *obiectiva*, quæ convenit eis quatenus sunt voluntatis objectum, non verò de formali, quæ ipsis competit quatenus sunt voluntarii & liberi. Ut patet ex articulo 1. in corp. & in solut. ad 1. ubi sic ait: *Dicendum quod actus exterior est objectum voluntatis, in quantum proponitur voluntati à ratione ut quoddam bonum apprehensum, & ordinatum per rationem, & sic est prius bonum quam actus voluntatis: in quantum verò consistit in executione operis, est effectus voluntatis, & sequitur voluntatem.* En quomodo tota illa bonitas vel malitia quam exterior actus habet à ratione antecedenter ad influxum voluntatis, convenit illi præcisè ut objecto, & sic tantum est *obiectiva*, non verò *formalis*, quæ est in executione operis, & sequitur bonitatem voluntatis quæ est principium eius, ut ait idem S. Doctor in corp. ejusdem articuli. Quod etiam fusè explicat in 2. dist. 4. qu. 1. art. 3. & qu. 2. de malo art. 3. ubi ait: *Si consideretur actus secundum se malus, puta furtum vel homicidium, prius est in apprehensione secundum suam rationem, sic primò dicitur invenitur in ipso ratio mali, quia non est visus debitis circumstantiis. Sed si accipiat actus pec-*

cati, secundum quod est in executione operis, sic primò dicitur & per prius est culpa in voluntate.

Ex quo patet solutio rationis subjunctæ: nam cum dicitur, idèd hic actus, *volo furari*, est malus, quia ipsum furari est malum, & non e contra, verum est, si ly idèd dicat causam *obiectivam* & *specificativam*: ex eo enim quòd exterior actio furandi secundum se, & ut apprehenditur à ratione, est *obiectivè mala*, refundit in actum voluntatis quo eligitur, & cujus est objectum, speciem malitiæ; sicut omnè objectum, in quantum objectum, dat speciem actui ad illud terminato. Si autem sermo sit de causa omnino formali, quæ per seipsam denominat, propositio illa est falsa, & contraria absolute vera, nempe quòd idèd furari est formaliter malum, quia volitio à qua procedit, est formaliter mala: unde si hæc volitio ob aliquam rationem, ut propter ignorantiam invincibilem, à malitia excusaretur, nequaquam ipsum furari esset tunc formaliter peccatum, aut pœna dignum, licet adhuc tunc esset *obiectivè peccaminosum*. Est ergo inter actionem externam & internam mutua causalitas, & dependentia: nam exterior ut objectum, præcedit & specificat internam ut actum; interior verò ut forma & actio imperans, præcedit, & specificat externam ut effectum: sicut eadem bonitas finis, ut est in intentione, est prior electione mediorum; ut verò est in executione, illà posterior est.

Agit D. Thomas quæst. 21. de his quæ consequuntur actus humanos ratione bonitatis aut malitiæ moralis, nempe de ratione laudabilis & vituperabilis, meriti & demeriti, sed quia de his agemus in tractatu de merito, in præsentia abstinemus.

